

קריעה על ראיית מקום המקדש

תמים פָּעְלוּ כִּי כָל דָּרְכוֹ מִשְׁפָּט אֶל-אֲמוֹנָה וְאִין עוֹל צְדִיק וְיִשָּׁר
הוא', וְאַתָּה צְדִיק עַל כָּל הַבָּא עֲלֵינוּ וכו' (פסוקי צידוק הדין).

ג. מה נחשב לראיית מקום המקדש?

בגמרא מבואר ש'הרואה בית המקדש בחורבנו' - קורע, ונחלקו
הפוסקים מהי בדיוק הראיה המחייבת קריעה:

רבים סוברים שחיוב הקריעה הוא כבר על ראיית **כיפת הסלע**
(**כיפת הזהב**) שעל מקום המקדש.
כך כתב הב"ח (או"ח תקסא, ד):

כשאדם בא לירושלים ורואה את הקובה (-כמין אוהל שכולו
מוקף) של בית המקדש, שהיא עזרה, אז חייב להשתחוות
כנגדה ולקרוע את בגדיו...

וכן פסק הגר"ע יוסף:

חזון עובדיה אבלות א עמוד רסו:

הרואה בית המקדש בחורבנו, ממקום שנראית כיפת מסגד
עומר, או שרואה את הכותל המערבי, שנמסר ביד
הישמעלים, אומר 'בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך אבותינו
היה לשרפת אש, וכל מחמידנו היה לחרבה', וקורע.

אך יש שסברו, שאין לקרוע אלא על ראיית מקום רצפת
העזרה [כן נטה הגרי"מ טוקצ'נסקי (ספר ארץ ישראל כב, ז),
אולם למעשה הביא אף את הדעה השנייה ולא הכריע]. ובספר
תשובות והנהגות (א, שלא) כתב שראוי לחשוש לשיטה זו
ולראות את רצפת העזרה קודם שיקרע.

ד. דין הקריעה בימינו

בגמרא שהובאה לעיל מבואר, שיש לקרוע על ראיית ערי
יהודה בחורבנו. ולענין זה, פוסקים רבים סוברים שלא קורעים
על ערי יהודה הנמצאות בשלטון ישראלי (למרות שלא גרים
בהם יהודים), שכן הגדרת חורבן לענין זה הוא השלטון.
אולם, לענין קריעה על ראיית מקום המקדש בחורבנו, נקטו
רוב הפוסקים שהדבר אינו תלוי בשלטון, אלא תלוי בחורבן
בית המקדש, והעדר הקדושה והעבודה, ולכן חייבו לקרוע על
מקום המקדש על אף היותו בשליטת ישראל.

שיטה זו מבוארת בדבריו של הרב יעקב אריאל:

שו"ת באהלה של תורה חלק ב עמוד 281:

...על המקדש עצמו, בודאי שמלכות ישראל לא מעלה ולא
מורידה. כי המקדש עיקר מעלתו היא הקדושה שבו, וכיום
הקדושה שבו פגומה. ואף על פי שקדושת המקדש קידשה
לשעתה ולעתיד לבוא, אך כאשר אין מזבח והיכל בפועל אי
אפשר להקריב קרבנות ולאכול קדשים, והרואה את המקדש

הקדמה:

בית המקדש נקרא 'בית הבחירה', על שם שהוא המקום בו
בחר ה'. בית המקדש אף נקרא 'בית חיינו', שכן הוא המקום
ממנו אנו יונקים את חיותנו. בבית המקדש ישנו חיבור בין שמים
וארץ, בין עליונים ותחתונים, כסולם המוצב ארצה וראשו מגיע
השמימה.

כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו חרב בימיו. על כן,
ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש,
ויהיה לנגד עיניו תמיד.

שאלה: האם חיילים הרואים את מקום המקדש במסגרת סיור בעיר העתיקה, חייבים לקרוע?

א. מקור הדין

נאמר בגמרא:

תלמוד בבלי מועד קטן דף כו עמוד א:

אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר: הרואה ערי
יהודה בחורבנו, אומר: 'ערי קדשך היו מדבר', וקורע... בית
המקדש בחורבנו, אומר: 'בית קדשנו ותפארתנו אשר
הללוך אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמידנו היה לחרבה'
(ישעיהו סד, י), וקורע.

וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח תקסא, ב). עוד נכתב שם (סעיף
ד):

כל הקרעים האלו, בידו (הימנית, לאורך טפח [כ-10 ס"מ]),
ומעומד, וקורע כל כסות שעליו (בצד שמאל) עד שיגלה את
ליבו, ואינו מאחה קרעים אלו לעולם.

ב. אופן הקריעה

על אף דברי השולחן ערוך, בכמה פוסקים מבואר, שהמנהג
לקרוע רק את הבגד העליון, ולא את כל הבגדים שעליו (שו"ת
מנחת שלמה [ח"א סימן עג] וספר ארץ ישראל [כב, ד]). ויש
שכתבו שיכול לפשוט את הבגד העליון לפני הקריעה, ואז יקרע
רק את החולצה (ירושלים במועדיה, עמוד רמח).

עוד מבואר בפוסקים, שיש להתאבל ולומר דברי קינה וצידוק
הדין בשעת הראייה:

משנה ברורה סימן תקסא ס"ק ו:

וקורע - עיין ב"ח, שחייב להשתחוות ולקרוע את בגדיו, ולבכות
ולהתאונן ולהתאבל על חורבן בית המקדש, ולקונן ולומר:
'מִזְמוֹר לְאֶסָּף (אֶל-לֵהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנִבְלָתָהּ) וכו' עד סוף
(הפרק, בתהילים עט). וכשקורע, מברך ואומר 'בורך דין
אמת' (אך בלי שם ומלכות), כי כל משפטיו צדק ואמת', הצא

אמנם, נראה שראוי לכל יהודי לקיים את הדין כהלכתו ולקרוע **לפחות פעם אחת בחייו** על ראיית מקום המקדש. ואם ירצה להחמיר, נכון שיקרע את בגדו בכל פעם שלא ראה את מקום המקדש שלושים יום.

להשלמת העניין, נציין שיש שהציעו לרוצה להיפטר מהקריעה, להקנות את בגדו לחבירו, וממילא כיוון שבאותה שעה הוא אינו שלו, אינו צריך לקרועו. (ויכול לעשות את הקניית הבגד בחליפין, שיקנה מחבירו את עטו בהגבהה, ותמורת העט יקנה לו את בגדו).

אך בכמה פוסקים מבואר (אור לציון ח"ג, ל, ה. מעדני שלמה עמוד ס), שאין נכון לנהוג כך, וייתכן אף שעצה זו כלל אינה מועילה.

ה. קריעה כשלבוש מדים

בספר תורת המחנה דנו בעניין חיוב קריעה לחייל הלבוש במדים:

תורת המחנה חלק א פרק כה תשובה א:

פשוט שאין אדם רשאי לקרוע בגד שאינו שלו ללא רשות הבעלים, ועל כן חיילים אינם רשאים לקרוע קריעה במדיהם, **שהרי מדי הצבא** (למעט מדי א' של חיילי 'קבע') **אינם ניתנים להם במתנה, אלא רק מושאלים הם בידם** עד תום תקופת שירותם.

עוד נכתב שם בהערה:

אמנם בשו"ת משיב מלחמה (ח"ב סימן קמב) הורה שחייל אבל הלבוש מדים רשאי לקרועם, וכדברי השולחן ערוך (יו"ד שמ, לד) שכשידוע למשאל שיתכן שהשואל יצטרך לקרוע, הרי שמשאלו על דעת כן, ואף שאין הדבר מעוגן בפקודות הצבא. אולם, גם אם נכון הדבר ביחס למקרה נדיר של אבל בזמן השירות - לא מסתבר שכן הדין במצבים שכיחים של חיילים המסיירים באזור העיר העתיקה. וכן שמענו מהגר"ד ליאור.

ה. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

- א.** הרואה מקום המקדש בחורבנו, אומר: **בֵּית קִדְשֵׁנוּ וְתַפְאֲרֵתֵנוּ אֲשֶׁר הִלְלוּ אֲבוֹתֵינוּ הִיא לְשִׁרְפָּת אֵשׁ וְכָל מַחְמְדֵינוּ הִיא לְחִרְבָּהּ וְקוֹרֵעַ.** ונראה שאף שיש מקילים בכך כיום, מכל מקום ראוי לכל יהודי לקרוע לפחות פעם אחת בחייו.
- ב.** מכל מקום, אין חייל רשאי לקרוע קריעה במדיו, שכן אינם אלא מושאלים בידו, (למעט מדי א' של חיילי 'קבע').

בחורבנו אינו יכול להתנחם בכך שמלכות ישראל שולטת עליו, אין בכך בכדי להפיג את צער החורבן. מה גם שלא ברור שאכן מלכות ישראל שולטת במקום המקדש. יש אמנם שלטון הכח, אבל לא כח השלטון... אמנם צה"ל בע"ה הוא הכח היחיד השומר על המקום, אך הבעלות נמסרה לוואקף המוסלמי לעשות במקום כעולה על רוחו, ועינינו רואות וכלות...

וכן הורו למעשה פוסקים רבים [שו"ת אגרות משה או"ח ה, לז. תורת המדינה, עמוד 108. וכן מובא בפניני הלכה (העם והארץ ט, יב) בשם הגר"א שפירא זצ"ל].

לעומת שיטות אלו, דעת הרצי"ה קוק שאין לקרוע כיום על ראיית מקום המקדש, כיוון שהוא נמצא בשליטת ישראל:

מקור חיים השלם ח"ב פרק צה סעיף א:

אבל כבר הורה זקן בחכמה, הגאון הרב צבי יהודה שליט"א (זצ"ל), לפטור בזמנינו מקריעה על מקום המקדש, וטעמו, ש'האבילות האמתית על בית המקדש היא בגלל יד הגויים השולטת בו. ואילו כיום אנו השולטים על הכותל ועל הר הבית (גם אם יש בו מסגד) והעיוכים להקמת בית המקדש הם עתה מצדנו, עיוכים הלכתיים ופוליטיים'.

למעשה רבים נוהגים כדרך זו ואינם קורעים בעת ראייתם את מקום המקדש. בדברי הפוסקים מבואר טעם נוסף לכך שנמנעים מקריעה, וסוכמו דבריהם בהערות למשנה ברורה מהדורת 'דרשו' (סימן תקסא הערה 7):

ותושבי ירושלים שלא ראו את מקום המקדש שלושים יום, כתב בשו"ת הרדב"ז (ח"ב, תרמו) שחייבים לקרוע, אלא שהעולם אינם קורעים, ויש להיזהר בדבר ולקרוע. והברכי יוסף (ס"ק ב) הביאו, וכתב שהמנהג שלא לקרוע, והביאו השערי תשובה (ס"ק ב), וכן כתב למעשה בספר ארץ ישראל (כב, ט) שמקילים בדבר ואין קורעים. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (מעדני שלמה עמוד נח, והליכות שלמה תפילה פכ"ג ארחות הלכה הערה 116), **וביאר את המנהג**, מפני שיכולים תושבי העיר לבוא בקלות למקום המקדש ואינם באים, מוכח שאינם מרגישים כל כך את צער החורבן, ולפיכך המנהג שאינם קורעים אף כשמגיעים לכותל, והוסיף, שכן נוהגים כל תושבי ירושלים [החדשה], אף המרוחקים ממקום המקדש, ואף הורה, שמי שכבר נהג לקרוע על פי הוראת גדול, יכול להתיר את נדורו, משום שנודע לו רק כעת שמנהג זה שלא לקרוע אינו טעות.

בספר פניני הלכה, לאחר שהובאה סברת הנוהגים להקל שלא לקרוע, נכתב (פניני הלכה, העם והארץ ט, יב):

'והגית בו'
דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן
כתיבה ועריכה: רב"ט ר' יהודה בן חיים
הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com
להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),
סרקו את הקוד הבא:

